

Wojciech Siciński

Osadnictwo kultury pomorsko-kloszowej

Settlement of the Pomeranian-Bell-Grave culture

Wtrakcie badań stanowiska 2 w Łękach Majątku odkryto 11 obiektów osadniczych zawierających materiał zabytkowy kultury pomorsko – kloszowej z wczesnej epoki żelaza. Wśród nich wyróżniono relikwiarz warstwy kulturowej wraz z 6 jamami, 4 jamy osadnicze oraz fragment dużego obiektu zbadanego częściowo, który został określony jako glinianka. Na szczególną uwagę zasługuje obiekt nr 26 (ryc. 16:3). W jego obrębie, w zachodniej części wyróżniono skupisko obiektów – jam oznaczonych nr. 26A – F (ryc. 17). Określono go jako relikwiarz warstwy kulturowej. Ze względu na rozmiary (31,14m × 18,22m) i głębokość (20cm) wydaje się, że możemy go interpretować jako naturalną nieckę, która została wypełniona zawartością kulturową w wyniku procesów stokowych. Wskazuje na to zarówno jej wymieszana zawartość w postaci dominującej ceramiki kultury pomorsko – kloszowej (1479 fragmentów) i kultury przeworskiej, którą odkryto tylko na niewielkim fragmencie ara 47 w ilości 195 ułamków, jak i najbardziej intensywne jej ułożenie w partiach krawędziowych niecki od strony zachodniej, północno-zachodniej i południowo-zachodniej, zgodnie z kierunkiem nachylenia stoku. Większa ilość materiału zabytkowego w warstwie kulturowej (obiekt 26) może także wskazywać na naziemny typ budownictwa w tym rejonie stanowiska. Obecność w zachodniej części niecki sześciu jam usytuowanych na osi N – S jest prawdopodobnie efektem wybierania gliny do celów gospodarczych lub produkcyjnych w bliżej nieokreślonym momencie pradziejów. Dlatego też z działalnością gospodarczą ludności kultury pomorsko – kloszowej należy łączyć pewnie tylko 5 obiektów. Można wśród nich wyróżnić tylko dwie grupy, pierwsza to jamy, druga natomiast to obiekt gliniankowy.

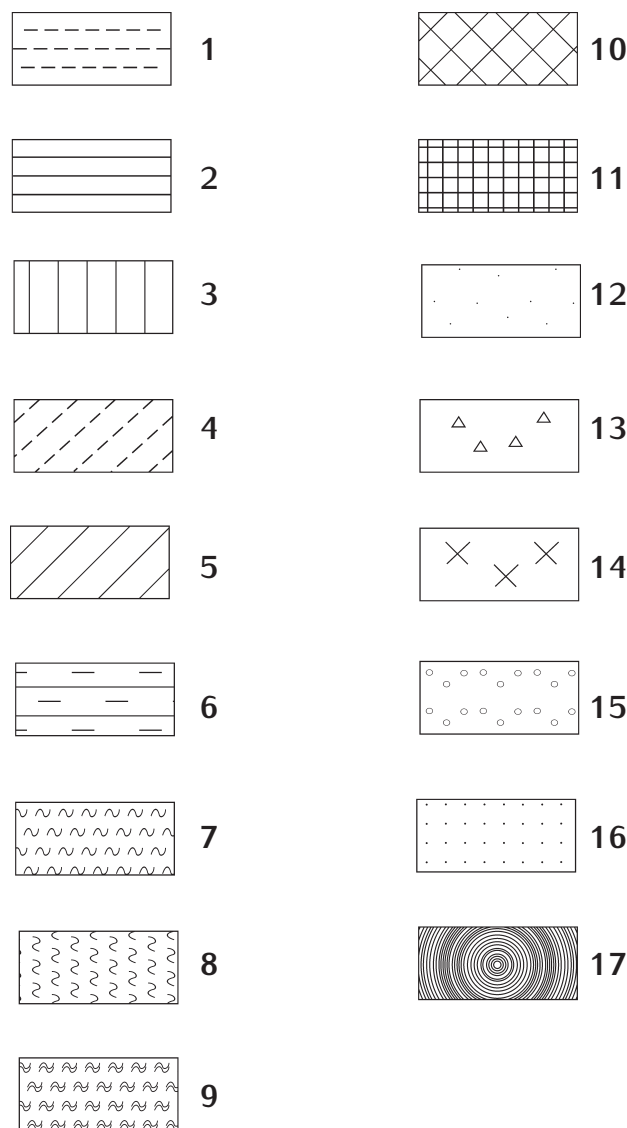
Jamy

Do tej kategorii zaliczono cztery obiekty o nr. 5 (ryc. 16:1), 17, 35 (ryc. 16:2) i 53. Ich wielkość wynosiła odpowiednio 160 × 98cm, 112 × 100, 380 × 238 i 108 × 70cm przy głębokości odpowiednio 41, 32, 24 i 26cm. Ich kształt był najczęściej nieregularny, w jednym wypadku owalny, a wypełnisko stanowił piasek z domieszką szarej próchnicy oraz ułamki ceramiki w liczbie od 16 do 266, niekiedy drob-

The excavations at site 2 at Łęki Majątek have yielded 11 settlement features containing artefacts of the Pomeranian-Bell-Grave culture from the early Iron Age. The artefacts included objects obtained from the cultural layer together with 6 pits, 4 settlement pits and a fragment of a large partly recognised feature, which has been described as a clay-pit. Feature no 26 is particularly interesting (fig. 16:3). In its vicinity, in the western part there is a cluster of features – pits marked as 26A-F (fig. 17). They have been described as the remains of a cultural layer. The cluster's measurements (31,14m × 18,22m) and depth (20cm) indicate that it can be interpreted as a natural basin, filled with artefacts as a result of slope processes. This is confirmed by its mixed content with prevalent pottery of the Pomeranian-Bell-Grave culture (1479 fragments) and some representation of the Przeworsk culture (195 sherds), which was unearthed in a small fragment of ara 47. It is also evident from the location of the pottery – more abundant near the edges of the basin from the west, north-west and south-west, compliant with the gradient of the slope. The presence of a large number of artefacts in the cultural layer (feature 26) may also indicate an overground type of buildings at this part of the site. The presence of 6 pits in the western part of the basin, built along the line N-S, is probably the effect of extracting clay for household or production purposes in an undetermined period of prehistory. Therefore, the economic activity of the community of the Pomeranian-Bell-Grave culture can be linked with 5 features. They are divided into two groups: pits and a clay pit.

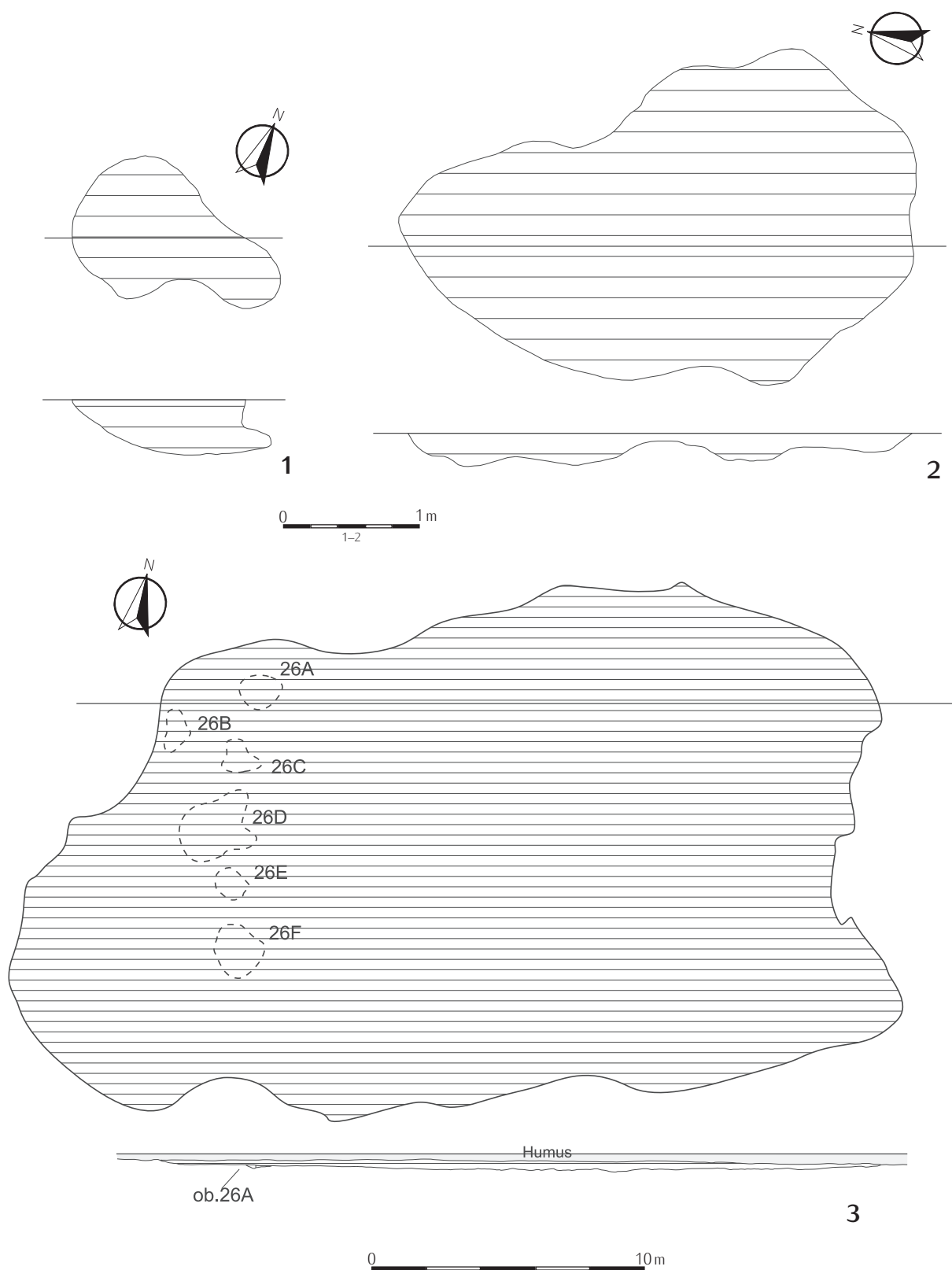
Pits

This category encompasses four features: no 5 (fig. 16:1), 17, 35 (fig. 16:2) and 53. Their size equalled 160 × 98cm, 112 × 100, 380 × 238 and 108 × 70cm respectively, with the depth corresponding to 41, 32, 24 and 26cm. Their shape was usually irregular, in one case oval, and the fill consisted of sand with the admixture of grey humus, 16 – 266 pottery sherds and occasional

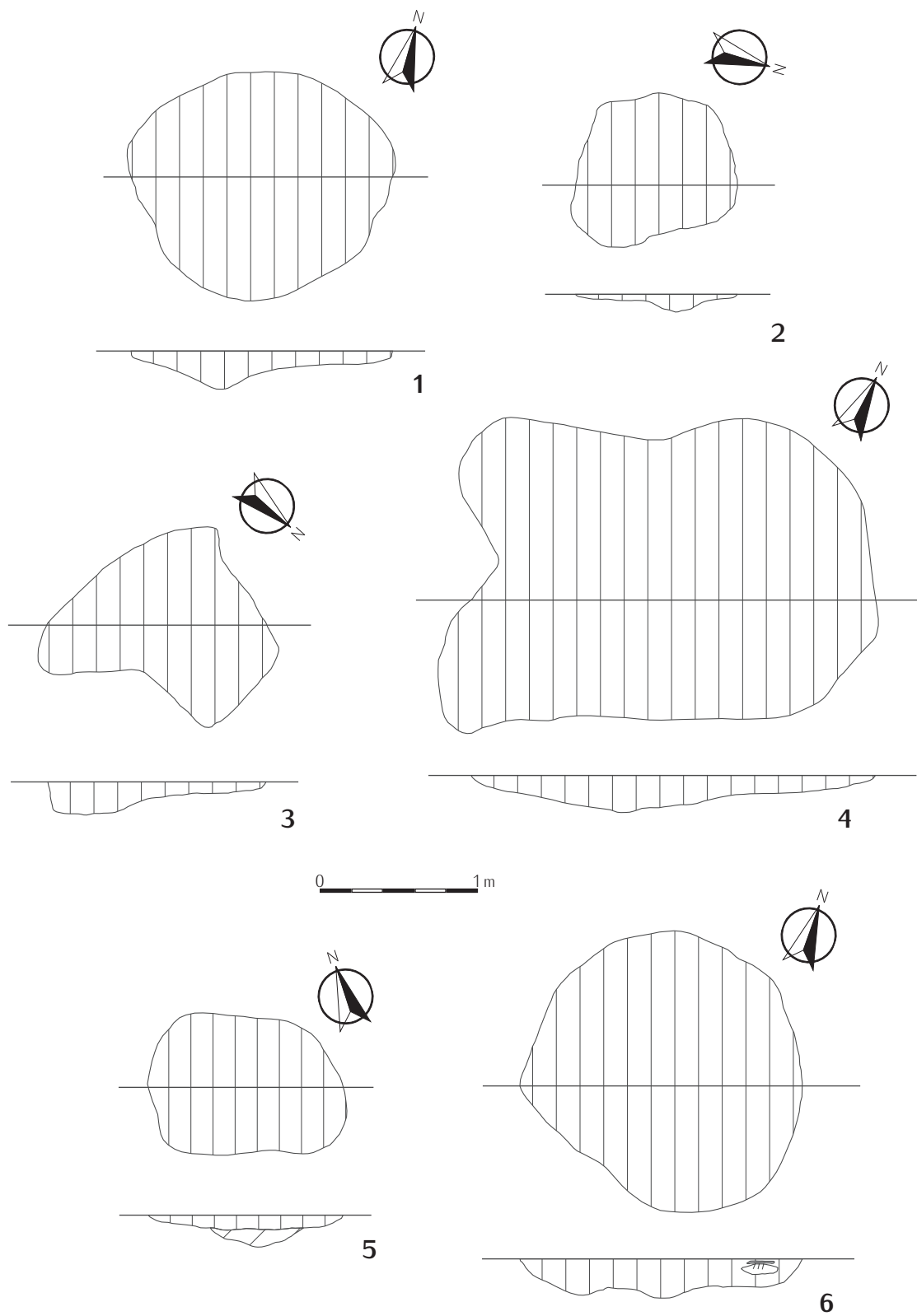
Ryc. 15. Łęki Majątek stan. 2 i 2A, pow. Kutno. Legenda do planów obiektów. 1: piasek z domieszką jasnoszarej próchnicy; 2: piasek z domieszką szarej próchnicy; 3: piasek z domieszką ciemno-szarej próchnicy; 4: piasek z domieszką jasnobrunatnej próchnicy; 5: piasek z domieszką ciemno-brunatnej próchnicy; 6: piasek z domieszką brunatno-szarej próchnicy; 7: gliny jasne; 8: gliny ciemne; 9: glina przepalona; 10: przepalona próchnica; 11: żużel; 12: węgle drzewne; 13: fragmenty ceramiki; 14: kości; 15: polepa; 16: piasek calcowy; 17: fragmenty drewna.

Fig. 15. Łęki Majątek, site 2 and 2A, district of Kutno. Legend for the maps of features. 1: sand with admixture of light grey humus ; 2: sand with admixture of grey humus; 3: sand with admixture of dark grey humus; 4: sand with admixture of light brown humus; 5: sand with admixture of dark brown humus; 6: sand with admixture of brown-grey humus; 7: light-coloured clays; 8: dark clays; 9: charred clay; 10: charred humus; 11: slag; 12: charcoals; 13: pottery fragments; 14: bones; 15: daub; 16: sand from the undisturbed geological layer; 17: fragments of wood.

Ryc. 16. Łęki Mażątek stan. 2, pow. Kutno. 1: obiekt 5; 2: obiekt 35; 3: obiekt 26.

Fig. 16. Łęki Mażątek, site 2, district of Kutno. 1: feature 5; 2: feature 35; 3: feature 26.

Ryc. 17. Łęki Mażątek stan. 2, pow. Kutno. 1: obiekt 26A; 2: obiekt 26B; 3: obiekt 26C; 4: obiekt 26D; 5: obiekt 26E; 6: obiekt 26F.

Fig. 17. Łęki Mażątek, site 2, district of Kutno. 1: feature 26A; 2: feature 26B; 3: feature 26C; 4: feature 26D; 5: feature 26E; 6: feature 26F.

ne grudki polepy. Ich rozmieszczenie na stanowisku było rozproszone, a funkcja trudna do określenia. Ogólnie tylko możemy je określić jako jamy o charakterze gospodarczym.

Glinianka

Jedyny tego rodzaju obiekt odkryty na stanowisku znajdował się tuż przy krawędzi przebiegu autostrady, w zachodniej części stanowiska, w związku z czym został przebadany tylko częściowo. Obiekt oznaczony nr. 51 (ryc. 18) miał kształt nieregularny i wymiary 670 × 262 cm i głębokość wannowatego wypełniska 82 cm (w części przebadanej), z zawartością silnie zglinionego piasku z domieszką szaro-brunatnej próchnicy, a w części centralnej szarej próchnicy. Na jego zawartość składało się 129 ułamków ceramiki oraz kości zwierzęce (nieoznaczonych ssaków). Wielkość obiektu i głębokość wskazuje, że było to miejsce pozyskiwania gliny do celów produkcyjno – gospodarczych.

Ceramika

Materiał zabytkowy kultury pomorsko – kloszowej odkryty na omawianej osadzie to wyłącznie ceramika. Są to najczęściej silnie rozdrobnione fragmenty naczyń (2117 ułamków), wyjątkowo tylko pozwalające na częściową rekonstrukcję formy (tabela 9). Pod względem technologicznym możemy wydzielić grupę I składającą się z ułamków naczyń cienkościennych o wygładzonej powierzchni wykonanych z gliny z domieszką głównie piasku lub piasku i drobnego tłuczni (803 ułamki). Grupę II tworzą ułamki naczyń średnio- i grubościennych, wśród których wyróżniono grupę IIa obejmującą fragmenty o powierzchni szorstkiej (363 fragmenty) i grupę IIb o powierzchni chropowatej (951 ułamków). W niniejszym opracowaniu przyjęto ogólną klasyfikację ceramiki kultury pomorsko – kloszowej zaproponowaną dla materiałów środkowopolskich przez I. Jadczykową (1995, s. 141 – 157). W dostępnym materiale ceramicznym, mimo jego znacznej fragmentaryzacji, udało się zidentyfikować naczynia należące do czterech grup morfologicznych. **Grupa 1** to naczynia o mniej lub bardziej baniastym brzuscu i różnie uformowanej partii szyjki. **Grupa 2** obejmuje naczynia jajowato doniczkowate,

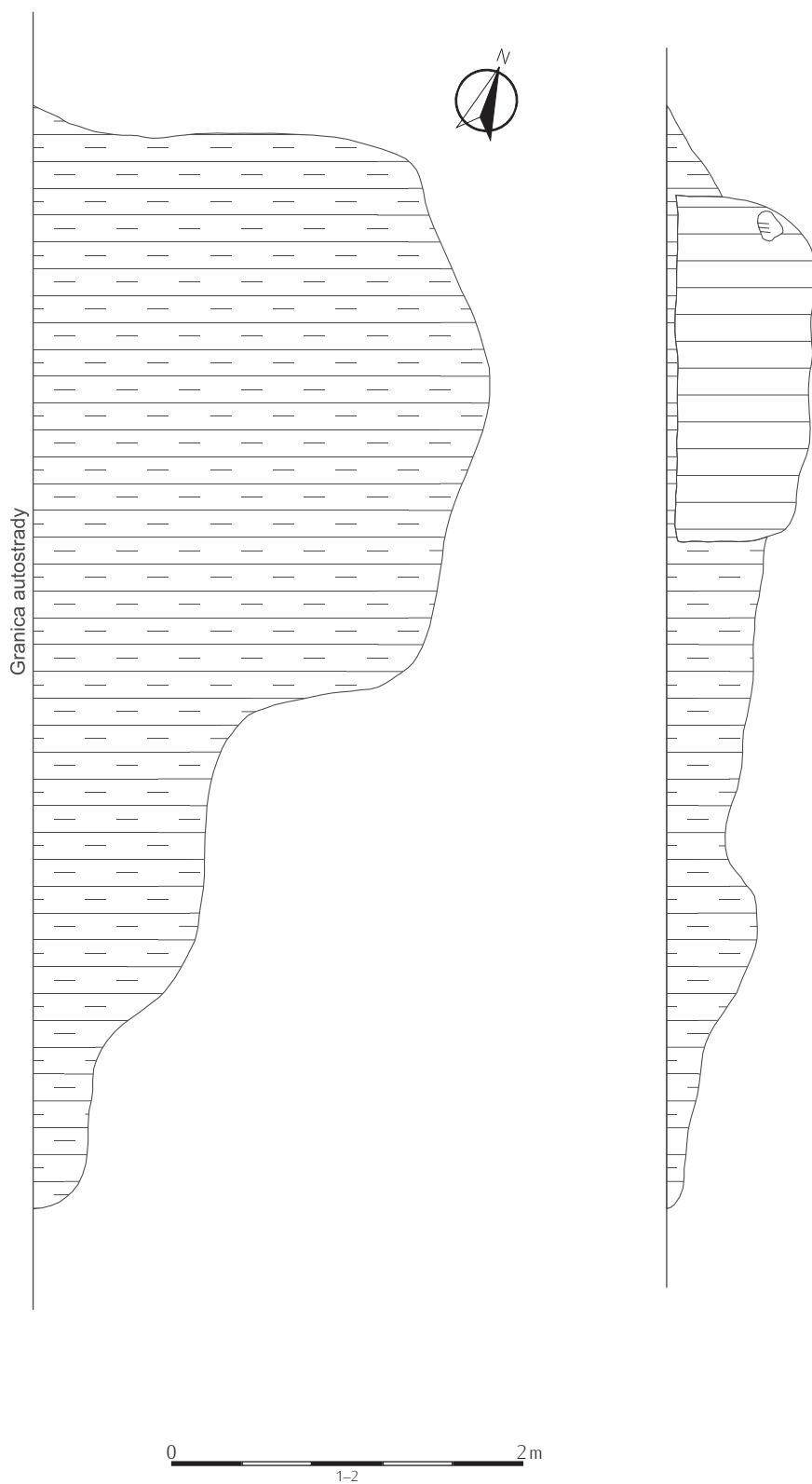
small crumbles of daub. They were scattered all over the site and their function was difficult to determine. They can be generally described as pits of utility character.

Clay pit

The only feature of this type at the site was found at the edge of the motorway, in the western section of the site, and consequently it was only partially excavated. The feature marked with number 51 (fig. 18) had an irregular shape and measured 670 × 262 cm. The depth of a bath-tub-shaped fill equalled 82 cm (in the excavated section), with the content of loamy sand with the admixture of grey-brown humus, and in the central part – grey humus. It consisted of 129 pottery fragments and animal bones (undetermined mammals). The size and depth of the feature indicate that this was a place of extracting clay for household-production purposes.

Pottery

Artefacts of the Pomeranian-Bell-Grave culture unearthed at the site are exclusively represented by pottery. Most frequently, these are heavily fragmented vessel sherds (2117 fragments), which only occasionally permitted the reconstruction of the original form (table 9). In technological terms, the pottery can be divided into group I, consisting of thin-walled vessel sherds with smoothed surfaces made of clay with the admixture of mainly sand or sand and fine temper (803 sherds) and group II- the sherds of medium and thick-walled vessels. Group II is divided into group IIa – fragments with a coarse surface (363 fragments) and group IIb – fragments with a coarsened surface (951 sherds). The current study has adopted a general classification of the Pomeranian-Bell-Grave culture introduced by I. Jadczykowa (1995, pp. 141 – 157) for the artefacts found in Central Poland. Despite its heavy fragmentation, the obtained pottery can be divided into four morphological groups. **Group 1** includes vessels with a bulging belly to a varying degree and a differently formed neck section. **Group 2** con-

Ryc. 18. Łęki Majątek stan. 2, pow. Kutno. Obiekt 51.

Fig. 18. Łęki Majątek, site 2, district of Kutno. Feature 51.

grupa 3 formy misowate, a **grupa 4** kubki i dzbany. W obrębie tych grup, z uwagi na dość silne zróżnicowanie morfologiczne, wyróżniono mniejsze jednostki – podgrupy.

Grupa 1 – naczynia baniaste, reprezentowana jest przez ułamki odkryte w obiektach 26, 26D i 35. W jej obrębie dokonano bardziej szczegółowego podziału na sześć podgrup (podgrupy 1a – 1h).

Podgrupa 1a reprezentowana jest tylko przez ułamek naczynia odkrytego w obiekcie 26 (ryc. 19:5). Jest to fragment pionowo uformowanej szyjki, bez wyodrębnionej krawędzi, przechodzącej w baniasty brzusec.

Do podgrupy 1b możemy prawdopodobnie zaliczyć fragmenty pionowo uformowanych szyjek naczyń z krawędzią wychyloną na zewnątrz, które również znalazły się w wypełnisku obiektu 26 (ryc. 19:2, 6). Podobnie uformowaną krawędź mają fragmentarycznie zachowane naczynia z cmentarzyska w Gledzianówku, pow. Łęczyca (I. Jadczykowa 1977, tabl. VI: 11; VII: 9).

Podgrupę 1c tworzą niewielkie ułamki partii wylewu naczynia z krawędzią wychyloną na zewnątrz i lekko pogrubioną odkryte również w obiekcie 26 (ryc. 19:7).

Podgrupa 1d jest najliczniej reprezentowana. Są to formy o wyraźnie wydzielonej szyjce i lekko baniastym brzusku. Do tej podgrupy zaliczono fragmentarycznie zachowane naczynie zdobione karbowaną listwą plastyczną umieszczoną nieco powyżej załomu brzuszka i elipsowato wyciśniętym zagłębieniem (ryc. 23:4), fragmenty naczynia zdobionego również listwą plastyczną z dołkami palcowymi (ryc. 25:1) oraz ułamki zdobione dołkami (ryc. 23:3), a także fragmenty niezdobionego naczynia (ryc. 24). Wszystkie te naczynia pochodzą z wypełniska obiektu 35. Prawdopodobnie również do tej podgrupy należą fragmenty pionowo uformowanych szyjek naczyń bez wyodrębnionej krawędzi, lub też lekko wychylonych na zewnątrz odkrytych w obiekcie 26 (ryc. 20:7; 21:4). Naczynia takie są bardzo często spotykane na stanowiskach kultury pomorsko – kloszowej, różniąc się między sobą tektoniką. Jako analogie możemy tu przytoczyć cmentarzysko w Gledzianówku (I. Jadczykowa 1977, tabl. I: 12; III: 11; VII: 1, 12), czy w Kręciszkach, pow. Kutno (I. Jadczykowa 1992, tabl. V: 3, 8, 16 – 17; VI: 1, 15 – 16; VII: 17).

sists of egg-shaped pot-like vessels, **group 3** – bowl-shaped forms, **group 4** – mugs and jars. Due to a large morphological diversity, the groups have been divided into smaller sub-groups.

Group 1 – consists of bulging vessels, represented by sherds unearthed at features 26, 26D and 35. It has been divided into six subgroups (subgroups 1a-1h).

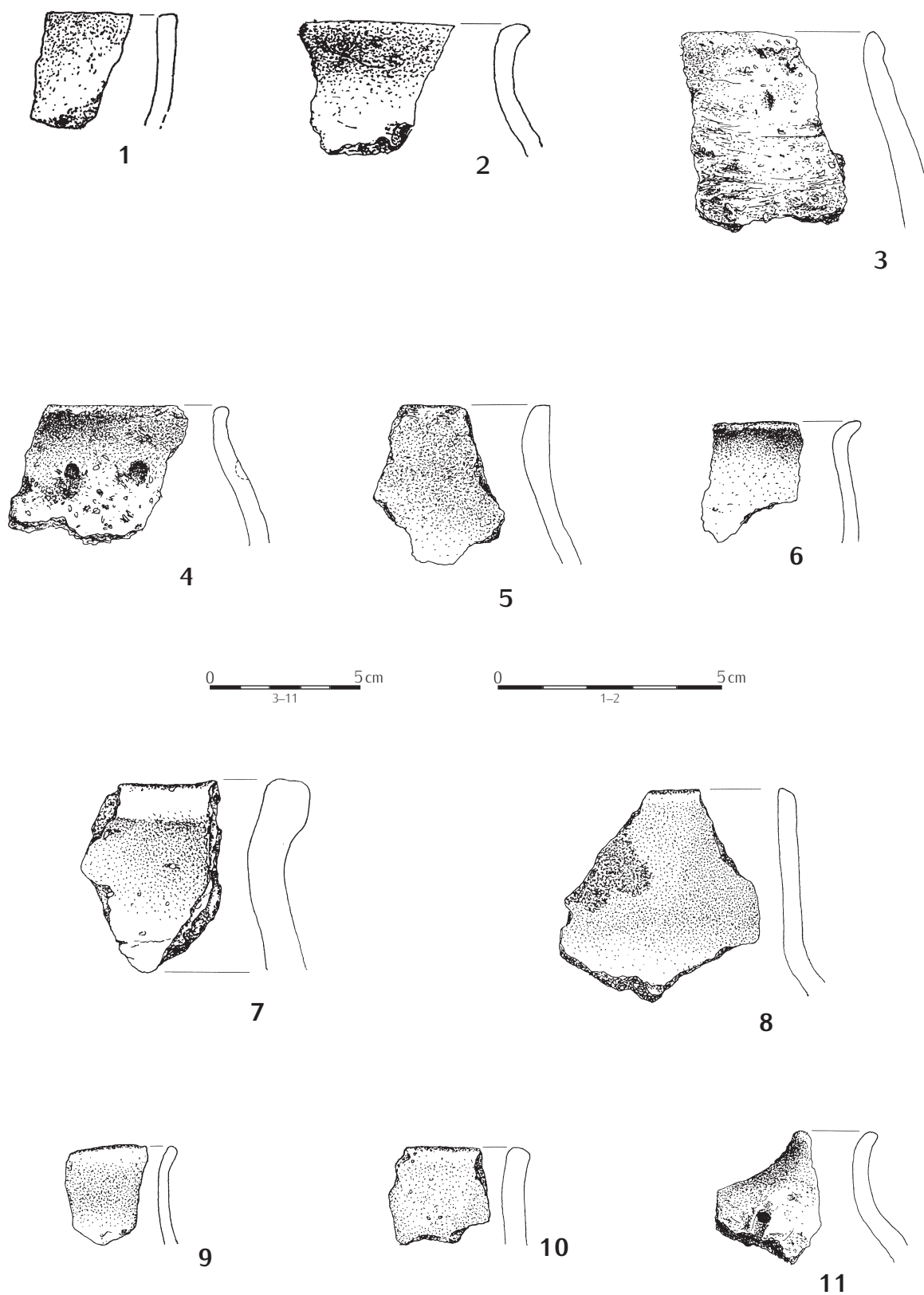
Subgroup 1a is represented by only one vessel sherd unearthed at feature 26 (fig. 19: 5). It is a fragment of a vertically shaped neck, with no distinct rim, which turns into a bulging belly.

Subgroup 1b possibly includes fragments of vertically shaped vessel necks with a rim turned outwards, unearthed in the fill of feature 26 (fig. 19: 2, 6). A similarly shaped rim is characteristic of fragmentarily preserved vessels from the cemetery at Gledzianówek, district of Łęczyca (I. Jadczykowa 1977, table VI: 11; VII: 9).

Subgroup 1c consists of small sherds of a mouth section with a rim turned outwards, slightly thickened, unearthed in feature 26 (fig. 19:7).

Subgroup 1d is the most numerous. These are forms with a clearly distinct neck and slightly bulging belly. This group includes a fragmentarily preserved vessel decorated with a corrugated moulded band, placed slightly above the carination of the belly and an ellipse-like recess (fig. 23:4), fragments of a decorated vessel with a moulded band and finger holes (fig. 25: 1) and the sherds decorated with holes (fig. 23: 3), as well as fragments of an undecorated vessel (fig. 24). All the vessels come from the fill of feature 35. Most probably this subgroup also includes fragments of vertically formed vessel necks with no distinct rims or with the rims slightly turned outwards, unearthed in feature 26 (fig. 20:7; 21:4). Such vessels are frequently found at the Pomeranian-Bell-Grave culture sites and differ from one another in tectonics. Analogous features include the cemetery at Gledzianówek (I. Jadczykowa 1977, table I: 12; III: 11; VII: 1, 12), or Kręciszki, district of Kutno (I. Jadczykowa 1992, table V: 3, 8, 16 – 17; VI: 1, 15 – 16; VII: 17).

Subgroup 1g may include a fragment of a vessel mouth, heavily turned outwards,

Ryc. 19. Łęki Majątek st. 2, pow. Kutno. 1: obiekt 17; 2 – 11: obiekt 26. 1 – 11: glina.

Fig. 19. Łęki Majątek, site 2, district of Kutno. 1: feature 17; 2 – 11: feature 26. 1 – 11: clay.

Do podgrupy 1g możemy prawdopodobnie zaliczyć fragment dość silnie wychylonego na zewnątrz wylewu przechodzącego w baniasty brzusec pochodzący również z wypełniska obiektu 26 (ryc. 19:11).

Podgrupa 1h obejmuje formy naczyń typowych dla kultury lużyckiej. Zaliczyć do niej możemy ułamki naczynia z obiektu 26 (ryc. 19:8). Fragmenty te charakteryzują się cylindrycznie uformowaną dość wysoką szyjką przechodzącą w baniasty brzusec. Są one szczególnie typowe dla okresu halsztackiego.

Z uwagi na stan zachowania ogólnie tylko do grupy 1 możemy zaliczyć częściowo zrekonstruowane, zdobione naczynie charakteryzujące się baniastym brzuścem z obiektu 26D (ryc. 22:1).

Grupa 2 – naczynia jajowato – doniczkowate charakteryzują się brakiem wydzielonej szyjki oraz najczęściej chropowatą powierzchnią zewnętrzną. Na cmentarzyskach pełnią najczęściej funkcję kloszy. Odkryto je w obiektach 26, 26D i 35. Na omawianej osadzie reprezentowane są podgrupy 2a i 2c.

Podgrupa 2a charakteryzuje się lekko wychyloną na zewnątrz krawędzią i chropowatą powierzchnią. Fragmenty naczyń tej grupy odkryto w obiektach 26 (ryc. 19:4) i 26D (ryc. 21:3). Analogie znajdujemy na cmentarzysku w Gledzianówku (I. Jadczykowa 1977, tabl. I: 6, 9; II: 4).

Podgrupa 2c to fragmenty naczyń bez wyodrębnionej krawędzi, często karbowanej, o chropowatej powierzchni. Znajdowały się w wypełniskach obiektów 26 (ryc. 19:3; 20:1 – 2) i 35 (ryc. 23:2). Podobne formy zostały odkryte na cmentarzysku w Gledzianówku (I. Jadczykowa 1977, tabl. III: 1, 3).

Grupa 3 to misy i naczynia misowate, które na stanowiskach kultury pomorsko – kloszowej należą do form bardzo często spotykanych. Na omawianej osadzie jest reprezentowana tylko przez jedną podgrupę.

Podgrupa 3c obejmuje misy półkuliste z krawędzią zagiętą do środka lub uformowaną pionowo. Fragmenty takich mis odkryto w obiektach 26 (ryc. 19:1) i 26D (ryc. 21:6) oraz 31 (ryc. 23:1). Naczynia tego rodzaju należą do bardzo często spotykanych w materiałach kultury pomorsko – kloszowej. Odnotowano je na pobliskim cmentarzysku w Kręcieszkach (I. Jadczykowa 1992, tabl. V: 11, 13; VI: 7, 8, 12; VII: 9),

which turns into a bulging belly, also found in feature 26 (fig. 19: 11).

Subgroup 1h includes vessel forms, typical of the Lusatian culture. It consists of vessel sherds from feature 26 (fig. 19: 8). The fragments are characterized by a cylindrical, quite a tall neck, turning into a bulging belly. It is typical of the Hallstatt period.

Due to the state of preservation of artefacts, a partly reconstructed decorated vessel with a bulging belly from feature 26D (fig. 22: 1) can only be included in group 1.

Group 2 – egg-shaped pot-like vessels are characterised by the lack of a distinct neck and a coarse exterior surface. At the cemeteries they have a function of inverted bell-shaped vessels. They were unearthed in features 26, 26D and 35. The settlement in question consists of two subgroups: 2a and 2c.

Subgroup 2a is characterised by a rim, slightly turned outwards and a coarsened surface. Vessel fragments from this group have been unearthed in features: 26 (fig. 19:4) and 26D (fig. 21:3). Analogous vessels have been found at the cemetery at Gledzianówek (I. Jadczykowa 1977, table I: 6, 9; II: 4).

Subgroup 2c consists of vessel fragments with no distinct rim, frequently corrugated, with a coarsened surface. They were found in the fills of feature 26 (fig. 19:3; 20:1 – 2) and 35 (fig. 23:2). Similar forms have been unearthed at the cemetery at Gledzianówek (I. Jadczykowa 1977, table III: 1, 3).

Group 3 includes bowls and bowl-shaped vessels which are frequently found at the sites of the Pomeranian-Bell-Grave culture. At the settlement in question, it is represented by only one subgroup.

Subgroup 3c includes hemispherical bowls with a rim turned inwards or vertically shaped. Fragments of such bowls have been unearthed in features: 26 (fig. 19:1), 26D (fig. 21:6) and 31 (fig. 23:1). Vessels of this kind are frequently found among artefacts of the Pomeranian-Bell-Grave culture. They have been identified at a nearby cemetery at Kręciszki (I. Jadczykowa 1992, table V: 11, 13; VI: 7, 8,

czy w Gledzianówku (I. Jadczykowa 1977, tabl. IV: 1; VII: 6).

Grupa 4 to kubki i dzbany. Na cmentarzyskach naczynia tego rodzaju tworzą zwykle dość dużą grupę. W przypadku tak bardzo ułamkowego materiału z prezentowanej osady wyróżnienie tych naczyń jest bardzo trudne. Wydaje się, że fragmenty naczyń o dość wysokiej, wychylonej na zewnątrz szyjce odkryte w obiekcie 26 (ryc. 19:9; 20:3) spełniają kryteria tego rodzaju naczyń. Również fragmenty pochodzące z obiektu 26D (ryc. 21:5) możemy zaklasyfikować jako relikty dzbanów. Natomiast fragment brzuśca z utraconym uchem również z obiektu 26 (ryc. 20:9) być może należałoby zaliczyć do kategorii kubków.

Ponadto w dostępnym materiale ceramicznym możemy wyróżnić dna niewyodrębnione (ryc. 9:8) oraz wyodrębnione, także z niekiedy zaznaczoną stopką (ryc. 20:10 – 12; 21:1; 22:2 – 3).

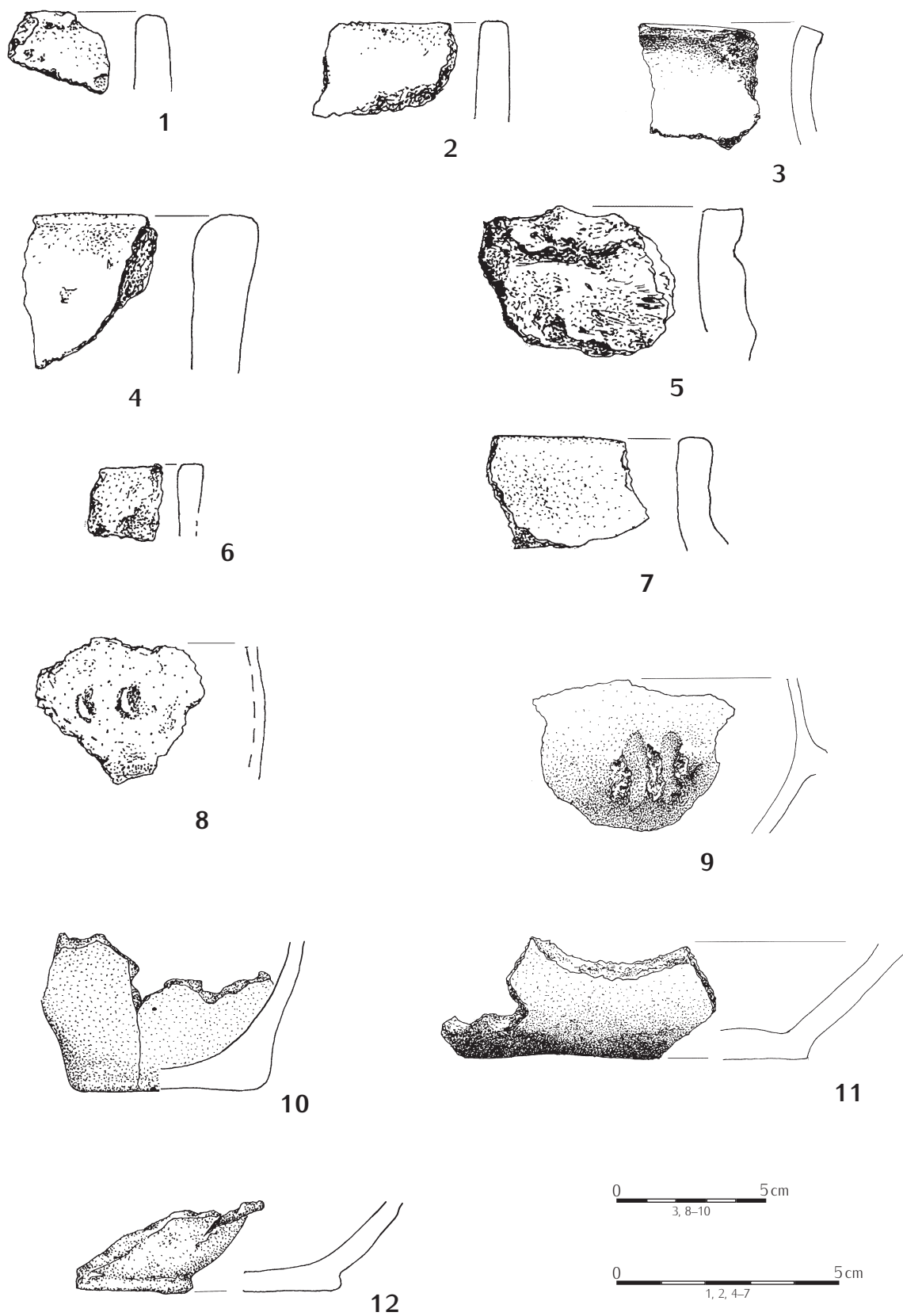
Zdobnictwo, jakie spotykamy na fragmentach opisywanych naczyń, wykonane zostało techniką rycia, odciskania i plastyczną. Na uwagę zasługuje fragmentarycznie zachowane naczynie z obiektu 26D zdobione ornamentem odciskanym w postaci pojedynczego pasma dołków umieszczonych nieco powyżej największej wydętości brzuśca, nad którymi umieszczono potrójne łuki wykonane krótkimi rytymi kreskami (ryc. 22:1). Naczynia zdobione tą techniką są dość często spotykane w materiałach kultury pomorsko – kloszowej (I. Jadczykowa 1992, tabl. X: 6; W. Siciński 2019, s. 35, ryc. 8:2, 2a; 8:10; 16:9). Pasma dołków umieszczone nieco powyżej największej wydętości brzuśca, lub też podkreślające tektonikę naczyń są dość często spotykane na naczyniach baniastych grupy 1 (I. Jadczykowa 1992, tabl. V: 16; VI: 15; XI: 1). Technika odciskania zdobione są także fragmenty brzuśców naczyń z obiektu 26 i 26D, na których widnieją dołki palcowo – paznokciowe (ryc. 20:8; 21:7). Płytkie odciskane dołki umieszczone nieco poniżej krawędzi zdobią fragment naczynia podgrupy 2a z obiektu 26 (ryc. 19:4). Również dołkami palcowymi umieszczonymi nieco powyżej największej wydętości brzuśca zdobiony jest fragment naczynia z obiektu 35 (ryc. 23:3). Ornament plastyczny w postaci listwy, na której występują czworokątne dołki zdobi fragment naczynia podgrupy 1d (ryc.

12; VII: 9), or Gledzianówek (I. Jadczykowa 1977, table IV: 1; VII: 6).

Group 4 consists of mugs and jugs. At the cemeteries, vessels of this kind usually form a large group. Because of a considerable fragmentation of artefacts at the site in question, reconstructing the vessels is very difficult. It seems that vessel fragments with a high neck, turned outwards, unearthed in feature 26 (fig. 19:9; 20:3) meet the criteria of this type of vessels. Also fragments from feature 26D (fig. 21:5) can be classified as the remains of jugs. A fragment of a belly with a broken off handle, also found in feature 26 (fig. 20:9) may be regarded as a mug.

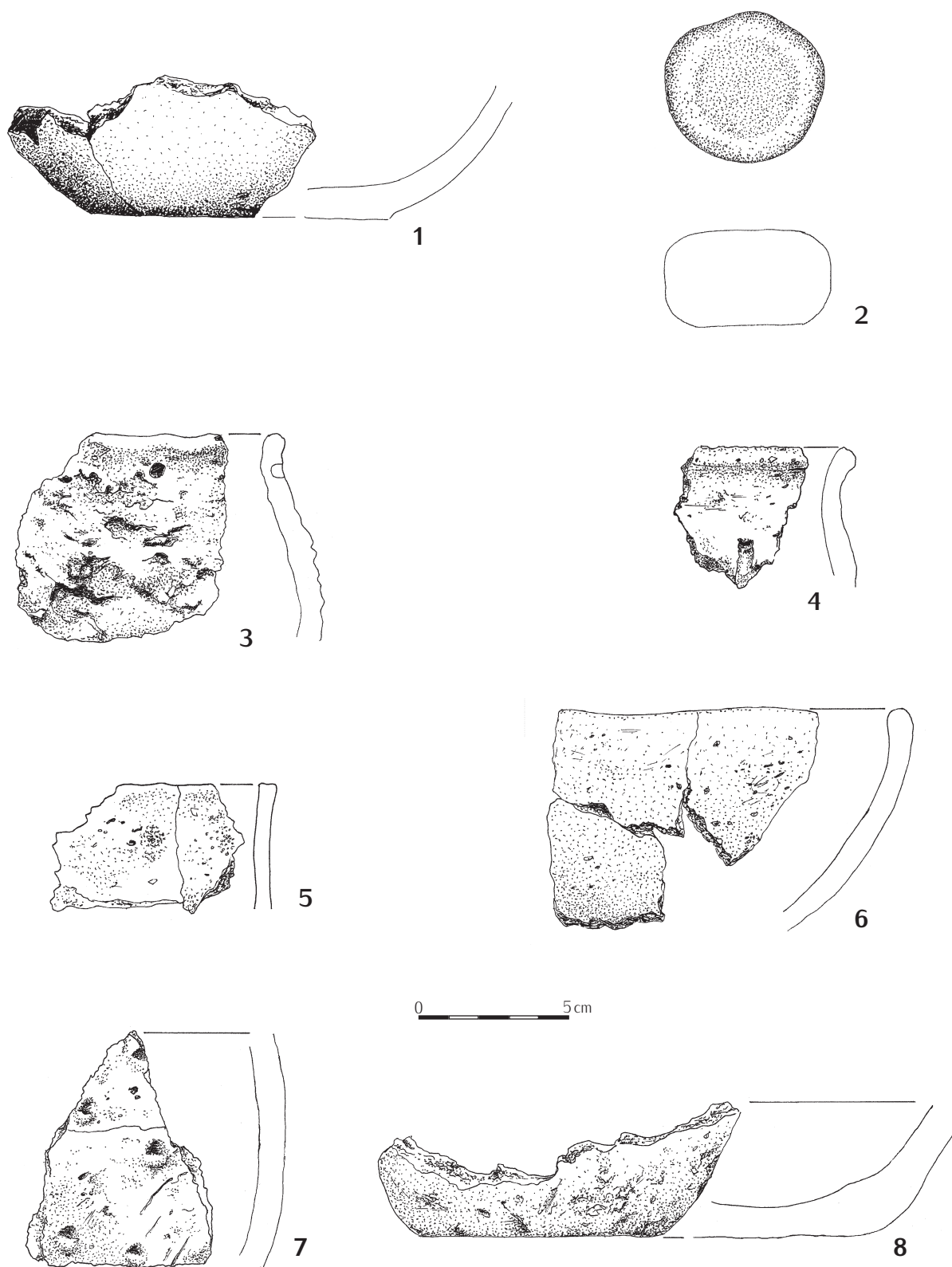
Moreover, the obtained material consists of indistinct bottoms (fig. 9:8) and distinct ones, with an occasionally formed foot (fig. 20:10 – 12; 21:1; 22:2 – 3).

Decoration that can be found on the fragments of the vessels in question were made with the help of engraving, impressing and moulding techniques. It is interesting to note a fragmentarily preserved vessel from feature 26D, decorated with an impression, in the form of a single band of holes, placed slightly above the maximum width of the belly, above which there are triple arches made with short, engraved lines (fig. 22:1). Vessels decorated in this way are quite frequently found among the material of the Pomeranian-Bell-Grave culture (I. Jadczykowa 1992, table X: 6; W. Siciński 2019, p. 35, fig. 8:2, 2a; 8:10; 16:9). Bands of holes that are placed slightly above the maximum width of the belly or highlight the tectonics of the vessels are quite frequently found on bulging vessels of group 1 (I. Jadczykowa 1992, table V: 16; VI: 15; XI: 1). Impression technique was also used for decorating belly fragments of vessels from features 26 and 26D, which bear traces of finger-fingernail holes (fig. 20:8; 21:7). Shallow impressed holes placed slightly below the rim are found on a vessel fragment from subgroup 2a, feature 26 (fig. 19:4). Finger holes placed slightly above the maximum width of the belly can be found on a vessel fragment from feature 35 (fig. 23:3). A moulded band with quadrangular holes is present on a vessel fragment from subgroup 1d (fig. 25:1), and a corrugated

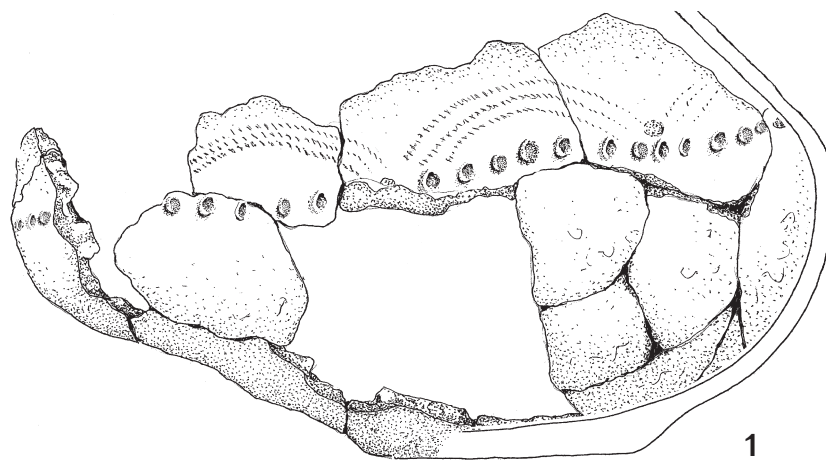
Ryc. 20. Łęki Majątek stan. 2, pow. Kutno. Obiekt 26. 1 – 12: glina.

Fig. 20. Łęki Majątek, site 2, district of Kutno. Feature 26. 1 – 12: clay.

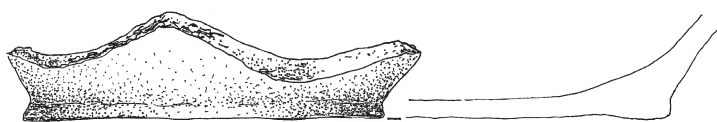

Ryc. 21. Łęki Małatek stan. 2, pow. Kutno. 1 – 2: obiekt 26; 3 – 8: obiekt 26D. 1, 3 – 8: glina; 2: kamień.

Fig. 21. Łęki Małatek, site 2, district of Kutno. 1 – 2: feature 26; 3 – 8: feature 26D. 1, 3 – 8: clay; 2: stone.

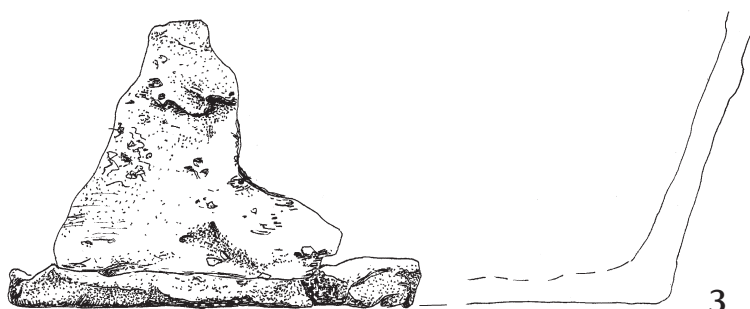

1

2

0 5 cm

3

Ryc. 22. Łęki Majątek stan. 2, pow. Kutno. Obiekt 26D. 1 – 3: glina.

Fig. 22. Łęki Majątek, site 2, district of Kutno. Feature 26D. 1 – 3: clay.

25: 1), a karbowana listwa plastyczna z wyciśniętym elipsowatym zagłębieniem, umieszczona nieco powyżej załomu brzuśca również naczynie podgrupy 1d (ryc. 23:4). Ten sposób zdobienia jest dość często spotykany na naczyniach kultury grobów kloszowych (I. Jadczykowa 1977, tabl. VII: 7; M. Andrzejowska 1997, ryc. 7:c; M. Andrzejowska, T. Węgrzynowicz 1995, ryc. 53:a; 55), ale występuje także na naczyniach schyłkowołużyckich, gdzie traktowany jest jako przejaw wpływów kultur zajmujących tereny strefy lasostepowej Ukrainy (P. Fraśiak, B. Gwóźdź, W. Siciński 2000, s. 43). Na dwóch fragmentach naczyń widoczne są także ślady karbowania krawędzi (ryc. 8:5; 11:2).

Gładzik kamienny

Przedmiot taki odkryto w wypełniku obiektu 26 (ryc. 21:2). Wykonano go z niewielkiego otoczaka kształtu kulistego o gładkiej powierzchni. Jego wymiary to: średnica 5 cm, a grubość 3 cm. Funkcja tego przedmiotu w kontekście powyższego obiektu jest trudna do sprecyzowania.

Chronologia

Ustalenie szczegółowej chronologii osadnictwa kultury pomorsko – kloszowej na stanowisku 2 w Łękach Majątku, wobec braku dobrych wyznaczników jest bardzo trudne. Dysponujemy wyłącznie materiałem ceramicznym bardzo silnie rozdrobnionym, który nie daje możliwości ściślejszego datowania poszczególnych obiektów. Ponadto są one rozproszone na dużej powierzchni stanowiska. Wskazuje to, że osadnictwo tej kultury nie było tu zbyt intensywne, albo też odkryto jedynie skraj większego założenia. Obecność w materiale ceramicznym bardzo nielicznych ułamków ceramiki o cechach starszego podłoża kultury łużyckiej podgrupy 1h oraz wyraźnie nawiązujących do nich podgrupy 1d (I. Jadczykowa 2001, s. 97 ryc. 4), może wskazywać na początki osadnictwa sięgające schyłku okresu halsztackiego lub początku wczesnego okresu lateńskiego. Kwestią otwartą jest nadal na obszarze dorzecza Bzury, zwłaszcza jej północnej strefy, określenie końca osadnictwa kultury łużyckiej i początku kultury pomorsko – kloszowej.

moulded band with an impressed ellipse recess placed slightly above the carination of the belly is found on a vessel from subgroup 1d (fig. 23: 4). This type of decoration is quite frequently found on the vessels of the Bell-Grave culture (I. Jadczykowa 1977, table VII: 7; M. Andrzejowska 1997, fig. 7:c; M. Andrzejowska, T. Węgrzynowicz 1995, fig. 53:a; 55), but it is also present on vessels from the late Lusatian culture, where it is treated as an influence of cultures originating from the forest-steppe zone of Ukraine (P. Fraśiak, B. Gwóźdź, W. Siciński 2000, p. 43). Two vessel fragments bear traces of corrugated rims (fig. 8:5; 11:2).

Stone polisher

The object was unearthed in the fill of feature 26 (fig. 21: 2). It was made of a small round pebble with a smooth surface. It is 5 cm large in diameter and 3 cm thick. The function of the artifact in the context of the feature in question is difficult to determine.

Chronology

Determining exact chronology of the settlement of the Pomeranian-Bell-Grave culture at site 2 at Łęki Majątek with the lack of appropriate indicators is very difficult. We only have access to heavily fragmented pottery, which does not permit a more accurate dating of particular features. Additionally, they are scattered over a large area of the site. This indicates that the settlement of the culture was not very intense at the site. It may also mean that only one part of a larger structure has been discovered. The presence of very small pottery sherds in the material with the traits of an older background of the Lusatian culture, subgroup 1h and clearly linked with the latter – the traits of subgroup 1d (I. Jadczykowa 2001, p. 97 fig. 4) may indicate that settlement started in the late Hallstatt period or the beginning of the early *La Tène* period. Determining the end of settlement of the Lusatian culture and the beginning of the Pomeranian-Bell-Grave culture in the area of the basin of the Bzura river, especial-

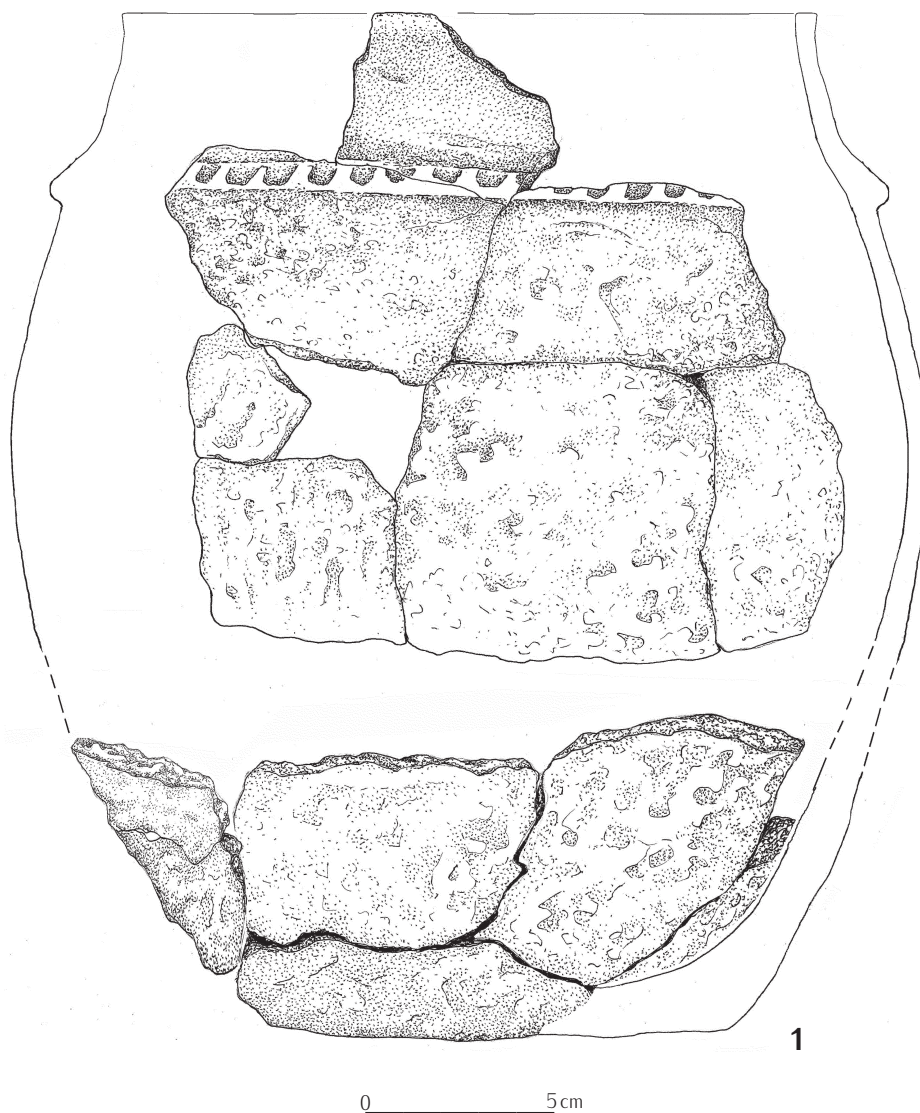
Ryc. 23. Łęki Mażątek stan. 2, pow. Kutno. 1: obiekt 31; 2 – 4: obiekt 35. 1 – 4: glina.

Fig. 23. Łęki Mażątek, site 2, district of Kutno. 1: feature 31; 2 – 4: feature 35. 1 – 4: clay.

Ryc. 24. Łęki Majątek stan. 2, pow. Kutno. Obiekt 35. 1: glina.

Fig. 24. Łęki Majątek, site 2, district of Kutno. Feature 35. 1: clay.

Ryc. 25. Łęki Majątek stan. 2, pow. Kutno. Obiekt 35. 1: glina.

Fig. 25. Łęki Majątek, site 2, district of Kutno. Feature 35. 1: clay.

Na wzajemne kontakty między obydwoma jednostkami kulturowymi na obszarze środkowej Polski zwrócono już baczniejszą uwagę (B. Muzolf, W. Lorkiewicz 2005, s. 212). Określenie końca funkcjonowania omawianej osady jest w chwili obecnej niemożliwe do uchwycenia.

ly its northern part, is still an open question. Mutual contacts between both cultural units in the area of Central Poland have already been discussed in the literature on the subject (B. Muzolf, W. Lorkiewicz 2005, p. 212). Presently it is impossible to determine the final phase of the functioning of the settlement in question.

